

Területi Statisztika

Közzététel: 2024. szeptember 26.

A tanulmány címe:

A Magyarországra irányuló időskori vándorlás területi jellemzői – különös tekintettel a németek által előnyben részesített lakóhelyekre

Szerzők:

Koós Bálint–Tátrai Patrik–Gábrriel Dóra

<https://doi.org/10.15196/TS640501>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átviható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 64. évfolyam 5. számában megjelent, Koós Bálint–Tátrai Patrik–Gábrriel Dóra által írt, A Magyarországra irányuló időskori vándorlás területi jellemzői – különös tekintettel a németek által előnyben részesített lakóhelyekre c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A Magyarországra irányuló időskori vándorlás területi jellemzői – különös tekintettel a németek által előnyben részesített lakóhelyekre

Territorial characteristics of elderly migration to Hungary – with particular regard to the residence preference of Germans

Koós, Bálint

HUN-REN Közgazdaság- és
Regionális Tudományi
Kutatóközpont Regionális
Kutatások Intézete
E-mail:
koos.balint@krtk.hun-ren.hu

Tátrai, Patrik

HUN-REN Csillagászati és
Földtudományi Kutatóközpont
Földrajztudományi Intézet
E-mail: tatrai.patrik@csfk.org

Gábrriel, Dóra

HUN-REN Közgazdaság- és
Regionális Tudományi
Kutatóközpont Regionális
Kutatások Intézete
E-mail:
gabriel.dora@krtk.hun-ren.hu

Kulcsszavak:

idősek nemzetközi vándorlása,
földrajzi arbitrázs,
élelmódvándorlás

A nemzetközi vándorlási folyamatokba az utóbbi évtizedekben mind jelentősebb mértékben kapcsolódnak be az idősebb korosztályba tartozók (60+ évesek). A vándorlásnak ez a szelete globális szinten is sajátos változáson megy át, ahogy mind szélesebb társadalmi csoportok kapcsolódnak be, úgy válik mindinkább földrajzilag is differenciálttá a folyamat. Hazai adatok alapján megállapítható, hogy az utóbbi évtizedekben Magyarország az idősök nemzetközi vándorlásának célterületévé vált, a 2022-es népszámlálás során közel 38 ezer 60+ éves külföldi állampolgárt írtak össze. A kutatás a legnépesebb csoportot alkotó német idősök térválasztásának vizsgálatára irányul: többváltozós statisztikai módszerek bevonásával azt szándékozik felderíteni, hogy milyen települési szintű vonzó és taszítóerők befolyásolhatják letelepedési döntéseiket. Az eredmények közül kiemelendő, hogy az idősök Magyarországra irányuló vándorlása egyrészt egyre kevésbé ölt etnikai jelleg, másrészt pedig mögötte eltérő motivációk húzódnak meg, ami a térválasztásban is tetten érhető. A német idősök esetében kiemelkedően magas a rurális térségekben regisztráltak aránya, ám a települési szintű adatok arra utalnak, hogy a hazánkban tartózkodók nem feltétlenül a népszerű turisztikai célterületeket részesítik előnyben. Sőt, jelentős részük kifejezetten kedvezőtlen társadalmi-gazdasági mutatókkal jellemezhető térségekben tűnik fel, ami arra utalhat, hogy esetükben a vándorlást nem az életmódhoz kapcsolódó tényezők (lifestyle migration), hanem a gazdasági hajtóerők (alacsonyabb megélhetési költségek keresése) vezérlik.

In recent decades, people belonging to the older age group (60+ years old) have been increasingly involved in international migration processes. This segment of migration is also undergoing specific changes at the global level, as wider social groups become involved, the process becomes more and more geographically differentiated. Based on domestic data, it can be established that Hungary has become a destination for international migration of the elderly in recent decades, and during the 2022 census, nearly 38,000 foreign citizens over the age of 60 were listed. The research is aimed at examining the spatial preferences of the German elderly, who make up the most populous group: by involving multivariate statistical methods, the authors intend to explore what attractive and repulsive forces at the settlement level can influence their settlement decisions. Among the results, it should be highlighted that, on the one hand the migration of the elderly to Hungary is becoming less and less ethnic, and on the other hand there are different motivations behind the migration of the elderly, which can also be seen in the choice of location. In the case of the German elderly, the proportion of those registered in rural areas is exceptionally high, but the data at the settlement level indicate that those staying in the country do not necessarily prefer popular tourist destinations. Moreover, a significant part of them appears in areas characterized by particularly unfavorable socio-economic indicators, which may indicate that in their case, migration is not driven by factors related to lifestyle (lifestyle migration), but by economic driving forces (search for lower living costs).

Keywords:

international migration of
the elderly,
geographic arbitrage,
lifestyle migration

Beküldve: 2024. március 13.

Elfogadva: 2024. június 6.

Bevezetés

Globalizálódó világunkban az elmúlt évtizedekben gyorsan nőtt a népesség mobilitása és változott a mintázata is (Glorius 2018, Lados–Hegedűs 2019, Lados–Brucker 2023). Ennek egyre gyarapodó szeletét képezi az időskori nemzetközi vándorlás (international retirement migration – IRM), összefüggésben a várható élettartam növekedésével, a határok (Európai Unió [EU] belüli) légiesedésével, valamint egyes társadalmi csoportok javuló pénzügyi helyzetével. Ezzel összefüggésben nem pusztán az időskorúak vándorlásának volumene nőtt meg, hanem a folyamat földrajzi lehetőségei is sokfélévé váltak. Utóbbi jelenség fontos szempontja az új célállomások megjelenése – köztük a kelet-közép-európai országoké is. Amellett, hogy az IRM földrajzi lehetőségei egyre inkább bővülnek, így a határokon átívelő mobilitás az idősebb korosztályok mind szélesebb rétegeit érinti, és nem feltétlenül csak a tehetősebbeket (King et al. 2021).

A kibontakozó folyamat mozgatórugóit a vándorlás klasszikus elméletei csak kis részben magyarázzák az időskori vándorlás esetében, mivel azok jellemzően a munkaerőpiacra és a jövedelemszerzésre összpontosítanak, az esetek többségében azonban a nyugdíjaskorúak nem munkavállalási céllal vándorolnak egy másik országba. Éppen ezért a neoklasszikus közgazdaságtan makro- és mikroelmélete, amely az országok/régiók bérkülönbségeire, illetve az egyéni nyereség maximalizálására vezeti vissza a vándorlást (Massey et al. 1993), kevésbé alkalmazható a nyugdíjaskorúakra. Hatékonyabb magyarázatot ad a vándorlás új közgazdaságtana, amely szerint háztartások és családok hozzák meg a vándorlási döntést, de nem kizárólag a lehető legnagyobb jövedelem megszerzése, hanem részben kockázatsökkentés céljából is. Ehhez hasonlóan a nemzetközi vándorlás fogalmi kerete részben szintén alkalmas lehet a nyugdíjaskorúak vándorlásának értelmezéséhez, hiszen a vándorlás folyamatában létrejön egy olyan földrajzi, kulturális és politikai határokat átszelő társadalmi mező, amely összekapcsolja a származási és a letelepedési országot (Schiller et al. 1992).

A nagy hatású vándorlási elméletek mellett, sokszor azokra építve, az utóbbi évtizedekben létrejött egy kifejezetten az idősök nemzetközi vándorlására irányuló kutatás, létrehozva a maga sajátos elméleti kereteit. A témával foglalkozó kutatások először az életmódvándorlás fogalmához és elméleti keretéhez kötődtek. Ennek értelmében az idősök vándorlási döntésének hátterében nem anyagi kényszerek, hanem a vágyott életstílus, fogyasztási szokások, vagy akár a szabadidő intenzív megélésének vágya húzódik meg. Az életmódvándorok jellemzően kellő vagyoni háttérrel rendelkeznek ahhoz, hogy igényeiknek megfelelő, vonzó természeti/épített környezetben telepedjenek le (Benson–O'Reilly 2009).

Az életmódvándorlás elméletének kritikáira adott válaszok újabban nem ezen szempontok kizárólagosságával, hanem a döntésben játszott szerepével foglalkoznak (Benson–O'Reilly 2016). Az életmódvándorlás elmélete természetesen a határt átlépő mobilitás egy részére feltétlenül alkalmas elméleti keretet nyújthat, ám – mint arra a

kritika rámutatott – az idősök nemzetközi vándorlására egyre kevésbé igaz, hogy jó módú emberekre korlátozódna, hiszen az alacsony jövedelmű nyugdíjasok is mindinkább bekapcsolódnak a nemzetközi vándorlási folyamatba (Bender et al. 2018, Iorio 2020, Toyota 2022). Ennek megfelelően az idősök nemzetközi vándorlása egyre inkább kiterjed a félperiféria, periféria országaira, ami arra utal, hogy előtérbe kerül a viszonylagos jövedelmi pozíció kérdése (Botterill 2017, King et al. 2021). Mobilizáló hatása van például az elérhető magasabb nyugdíjnak, amelyre éppen hazai kutatók (Illés 2006, Illés–Kincses 2008) mutattak rá. Ugyanakkor több kutatás is feltárta, hogy az időskori elszegényedés elkerülése érdekében is dönthetnek szülőhazájuk elhagyása mellett (Ormond–Toyota 2016, Iorio 2020).

Európán belül az időskori nemzetközi vándorlás hagyományos célterületei Dél-Európa országai: Spanyolország, Portugália és Olaszország. Az adatok azonban azt mutatják, hogy ez a helyzet változóban van, és egyre több időskorú dönt úgy, hogy hosszabb-rövidebb időre olyan térségbe települ, amely a felsorolt országok éghajlati és földrajzi (például tengerpart) vonzerejével nem rendelkezik. A legfrissebb népszámlálási adatok [2] alapján a Magyarországon összeírt 60+ évesek 1,5%-a (azaz közel 38 ezer fő) külföldi állampolgárságú, jelezve, hogy hazánkban is mind gyakoribbá válik az idősök nemzetközi vándorlása. A Magyarországra irányuló vándorlások sajátossága mindaddig az etnikai vándorlás kiemelkedő szerepe volt, hiszen a bevándorló népesség legnagyobb részét a szomszédos Romániából, Ukrajnából, Szlovákiából és Szerbiából érkező, elsősorban magyar etnikumúak tették ki – az időskorúak körében is (Kincses–Bálint 2016, Gödri–Horváth 2021, Péti et al. 2021). A helyzet azonban változóban van, ugyanis a Nyugat-Európából származóknak egyre nagyobb a részesedése a Magyarországra érkező külföldiek körében.

Az időskori nemzetközi vándorlás területi szempontjaival mind hazai, mind nemzetközi szinten viszonylag kevés kutatás foglalkozott. A kapcsolódó kutatások ugyanis a földrajzi lépték tekintetében jelentős mértékben különböznek egymástól: egyrészt nagyszámú kvalitatív kutatást végeztek egy-egy szűkebb földrajzi területre (például város), turisztikai célterületre vonatkozóan (például Rodics 1998, Máté–Pirisi 2019), másrészt kvantitatív megközelítésben ritkán készítettek elemzést régiós/országos szinten (Salvati–Benassi 2021).

Mindezek következtében tanulmányunkban a Magyarországra irányuló időskorú nemzetközi vándorlás területi szempontjainak feltárására vállalkozunk. Elemezzük az időskorú vándorok lakóhelyválasztásában előnyben részesített területeket, illetve megkíséreljük a vándorlási döntéseket befolyásolható tényezők meghatározását. A Magyarországra irányuló nemzetközi vándorlás általános jellemzőinek bemutatását követően részletesen vizsgáljuk a Magyarországon regisztrált 60+ éves külföldi állampolgárok legnépesebb csoportját, a német állampolgárokat [2].

Kutatási hipotézisünk szerint Magyarország, mint az időskori vándorlás második hullámába bekapcsolódó ország, nem feltétlenül a legtehetősebb, életmódvándornak

tekinthető időseket vonzza. Ehhez illeszkedve feltételezzük, hogy az időskori nemzetközi vándorlásban részt vevők 60+ évesek, Németországban születettek, vagy legalábbis jelentős részük nem a népszerű, magas ingatlanárakkal jellemezhető turisztikai célterületeket (főváros, Balaton térsége), hanem az azoktól távolabb elhelyezkedő, akár hátrányos helyzetű térségeket keresi.

Az időskorúak nemzetközi vándorlásának új keletű értelmezési lehetőségei és területi jellemzői

Az időskorúak vándorlásának az alacsonyabb státusúakra, valamint a folyamat földrajzi szempontból a félperifériákra és perifériákra történő kiterjedése újabb elméleti keretek megjelenését hozta magával. A viszonylagos jövedelmi helyzet vándorlásban betöltött szerepével foglalkozik a földrajzi arbitrázs (más néven geoarbitrázs) elmélete (Hayes 2014, Hayes–Pérez-Gañán 2016). Az arbitrázs fogalma a lehetőségek kockázat nélküli kiaknázását, a haszon maximalizálását jelenti. Hayes azonban a földrajzi arbitrázs fogalmát nem kizárólag az egyéni haszonszerzéssel azonosítja, hanem véleménye szerint az egyének a nemzetközi cselekvőképesség (ágencia) új formáit alakítják ki, az egyenlőtlenségen alapuló történelmi struktúrák, valamint befolyásos társadalmi szereplők hatására. Hayes (2014) a nyugdíjaskorúak vándorlásán keresztül azt mutatja be, hogy az egyéni megfontolások mellett hogyan járulnak hozzá a vándorláshoz olyan társadalmi tényezők, mint a növekvő társadalmi egyenlőtlenségek, a nemzetközi életmódmarketing kiépülése, továbbá a családszerkezet változásai. A bevándorlás következtében pedig az alacsony árszínvonalú településeken árkiegyenlítő hatás érvényesül, miközben társadalmi és gazdasági sérüléseket okoz az ingatlanpiac ilyen irányú átalakulása.

A (geo)arbitrázs sajátos eseteként értelmezhetjük azt, amikor a vándorlás egyik fő mozgatórugója a magasabb nyugdíj megszerzése (Illés–Kincses 2008). Magyarországon ezt például a Szovjetunióval 1963. december 20-án megkötött, azóta is hatályban levő kétoldalú szociálpolitikai megállapodás teszi lehetővé. Ennek értelmében, ha a felek állampolgárai a másik országban telepednek le, akkor számukra a befogadó ország biztosítja a szociális ellátást, beleértve a nyugdíjellátást is. E megállapodásnak az 1960-as években csekély jelentősége volt, ám az ezredfordulót követően előtérbe került azáltal, hogy a magyar nemzetiségű ukrán állampolgárok mind nagyobb számban adtak be kérelmet magyar nyugdíj meghatározására (Illés 2006).

Az idősek nemzetközi vándorlási döntésének meghozatalában az említettek mellett alapvető szempont a területiség. A vándorlás irányát, a célállomások fizikai és gazdasági környezetét, valamint a város-vidék különbséget gyakran vizsgálja a szakirodalom. A célállomás kiválasztásakor a fogadó országban szerzett korábbi személyes (például utazási) tapasztalatok szerepe is fontos (Savaş et al. 2023). A turizmusnak a vándorlási döntésben és a lakóhelyválasztásban (vagy ingatlanvásárlásban) játszott kiemelkedő szerepét a hazai szakirodalom is alátámasztja (Illés–Michalkó 2002, Michalkó et al. 2003), és e jelenséget az életmódvándorlás keretén belül is elemzik

(Balogi 2010, Járosi 2007). A vizsgált jelenség fő indikátora korábban az ingatlanvásárlás volt, a megvásárolt ingatlan azonban nem feltétlenül jelentett tartós letelepedést, ugyanis jelentős részben nyaralónak használták azokat a külföldi (főleg német és osztrák) vásárlók (Rodics 1998, Illés–Michalkó 2005), akik éppen ezért nem is jelentek meg a vándorlási statisztikákban. Ezeken kívül vizsgálja a szakirodalom az elérhetőségnek a helyválasztásban játszott szerepét is (Salvati–Benassi 2021). A vándorlási döntésre hatással vannak továbbá a történelmi hagyományok, valamint olyan gyakorlati szempontok is, mint mennyire könnyű az adott országba beutazni, illetve letelepedni (Benson–Osbaldeston 2016).

Az idősök nemzetközi vándorlása több esetben is a jelentős turizmust vonzó tengerpartokra irányul, ami azzal magyarázható, hogy ott már biztosított a szükséges infrastruktúra, illetve a szükséges szolgáltatások is elérhetőek (Gustafson 2001, Huete et al. 2013, King et al. 1998, Salvati–Benassi 2021). Ezen túlmenően megfigyelhető, hogy az IRM-ben részt vevők gyakran költöznek vonzó vidéki/vidékes térségekbe (de Jong 2022, Smith et al. 2019). Mindezek mellett tanulmányunk szempontjából is az egyik legfontosabb fejlemény, hogy az IRM mind szélesebb társadalmi csoportokat mozgat meg, és új vándorlási célterületek jelennek meg. Bár a tengerparti térségek továbbra is kedvelt célpontok, de újabb és újabb célterületek kerülnek az érdeklődés középpontjába. A németek körében népszerű célterületté vált például Thaiföld, illetve Lengyelország, ahol nagyszámú idősothton nyújt fejlett szolgáltatásokat, a németországi árszínvonalnál olcsóbban (Bender et al. 2018). Svédországból évtizedek óta tendencia a napfényes (és kevésbé szigorú adórendszerrel jellemezhető) déli országokba történő költözés; újabban pedig az is megfigyelhető, hogy az egyre drágább spanyol tengerparti területek helyett az ország belső részeiben telepednek le (Gustafson 2001). Hasonló folyamat jellemzi Olaszországot is, ahol a mind drágább és túlszűfolttabbá váló Toszkána helyett a szomszédos Marche régió vált kedveltté az időskorú nemzetközi vándorok körében (King et al. 2019). Iorio (2020) kutatása pedig idősebb olaszok Bulgáriába irányuló vándorlásáról számol be, jelezve a folyamat térbeli terjedését és az alacsony megélhetési költségű (félperiferikus) területek növekvő vonzerejét.

Adatok és módszertan

Tanulmányunkban az időskorú külföldiek területi megoszlását két megközelítésben vizsgáljuk. Az országos jellemzőket és a középszintű (megyei) megoszlást a 2022-es népszámlálás állampolgársági adatait felhasználva elemezzük. Ahhoz viszont, hogy az átfogó jellemzőkön túlmenően a lakóhelyválasztást befolyásoló tényezőket is kimutathassuk, olyan adatokat kell górcső alá vennünk, amelyek települési szintű elemzést is lehetővé tesznek. Mivel azonban a census mikroadatai a tanulmány készítésekor még nem voltak elérhetőek, így e kérdéskört a Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

által rendelkezésünkre bocsátott, a Magyarországon tartózkodó külföldiek adatai alapján elemezzük [3].¹

A Magyarországra bevándorló időseket mind a születési ország, mind pedig állampolgárság szerint vizsgálhatjuk. A 2022-es népszámlálás esetében csak az állampolgársági adatok álltak rendelkezésre. Ugyanakkor ki kell emelnünk, hogy a magyar állampolgárságról szóló törvény [6] életbe lépése óta, amely lehetővé tette a Kárpát-medencei magyar kisebbségek számára, hogy nem lakóhely szerinti állampolgárságért folyamodjanak, az állampolgársági adatokkal már csak részben jellemezhető a hazánkba irányuló bevándorlás (Bálint et al. 2017).² A regiszteradatok [3] azonban a születési ország szerint magasabbak nemcsak a szomszédos országok, hanem Németország esetén is, így ezen adatbázisból végül is a születési ország alkalmazása mellett döntöttünk.

Fontos kiemelnünk, hogy bár a két adatbázisban ([2], [3]) az időskorú külföldiek száma valamelyest eltér egymástól, azonban a két adatsor területileg konzisztens, azaz a területi mintázatok vizsgálatát nem befolyásolja alapjaiban az, hogy melyik adatbázist használjuk.

Az országos/megyei adatokat alapvetően leíró statisztikai módszerekkel igyekszünk megragadni, ugyanakkor az időskorú külföldiek területi koncentrációját a lokációs kvóciens segítségével vizsgáljuk. E mutató (1) értékeinek kiszámításával kirajzolódnak a fontosabb küldő országok állampolgárainak térpreferenciái.

$$LQ_i = \frac{e_{iá}/E_{\hat{a}}}{e_i/E} \quad (1)$$

ahol $e_{iá}$ – az i -edik vármegyében ' $\hat{a}$ ' állampolgárságú 60+ éves; e_i – az i -edik vármegyében regisztrált 60+ éves külföldi állampolgárok száma; $E_{\hat{a}}$ – 60+ éves ' $\hat{a}$ ' állampolgárságúak száma; E – összes 60+ éves külföldi állampolgár.

Egy fölötti értéket azon területi egység esetében vesz fel a lokációs kvóciens, ahol a vizsgált ($\hat{a}$) külföldi állampolgárok aránya nagyobb az összes külföldi állampolgár országos arányánál.

Annak feltárása érdekében, hogy milyen helyi tényezők befolyásolhatták az időse németek magyarországi lakóhelyválasztását, összeállítottunk egy települési adatbázist, amellyel a lehetséges vonzó és taszító tényezőket szándékozunk megragadni. A települési szintű adatkörök lehatárolása során az IRM irodalma által jelzett tényezőket vettük figyelembe, feltételezve, hogy az időse német regisztráltak számát befolyásolja a település természeti-környezeti-kulturális vonzereje, infrastruktúrális ellátottsága, a

¹ Az adatbázis a KSH terminológiája szerinti „külföldi kötődésű” népességet tartalmazza, és közöttük egyaránt megtalálhatók a külföldi állampolgárok, valamint a külföldön született magyar állampolgárok. „Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok (stock) alatt a regisztrációval, illetve a tartózkodásra/letelepedésre jogosító engedéllyel rendelkező és adott év január 1-jén az országban tartózkodó külföldieket értjük.” [...] Az életvitelszerűen itt tartózkodó külföldi kötődésűekről meg kell említenünk az utólag – a bevándorlást követően – magyar állampolgárságot kapott személyeket, akik nem külföldiként, hanem külföldön született magyar állampolgárként jelennek meg a stock statisztikákban” (Csányi et al. 2021: 109. o.).

² Ebből következően az állampolgárság és a születési ország szerinti vándorlási adatok jelentősen eltérnek: állampolgárság szerint meghatározva a teljes népesség 2, születési ország szerint viszont a 6%-át tekinthetjük bevándorlónak (Gödri–Horváth 2021).

helyben biztosított egészségügyi szolgáltatások, a település rurális jellege, országon belüli fejlettségi színvonala, illetve a közbiztonság, de figyelembe vettük a kutatás első lépcsőjeként megvalósított leíró statisztikai elemzés eredményeit is. Mindezek alapján a következő tényezőket (változókat) vizsgáltuk:

- A helyben nyújtott releváns szolgáltatások (házi orvos, gyógyszertár, idősek nappali ellátása, önkormányzati hivatal) elérhetősége.
- Az alapvető infrastruktúra rendelkezésre állása: vezetékesgáz- és csatornahálózat megléte a településen.
- Turisztikai vonzerő (ezer lakosra jutó szálláshelyek száma, cukrászda léte).
- A helyi társadalom demográfiai jellemzői: a lakosság száma és korszerkezete (60+ éves népesség).
- A település társadalmi-gazdasági jellemzői: területfejlesztés szempontjából a település hátrányos helyzetű-e (a [7] szerint), illetve kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzetű (az országos átlag 175%-át meghaladó munkanélküliségi aránnyal jellemezhető-e) a település.
- Egyéb dimenziók: városi jelleg (városi agglomerációhoz tartozás); lakásárindex (az országos átlag százalékában); vagyon elleni bűncselekmények száma ezer lakosra vetítve, illetve az ország kelet–nyugati tagoltságát jelképező ukrán határtól vett távolság.
- A területi hatást hat bináris változóval ragadtuk meg, amelyek azt jelzik, hogy
 - az adott település közvetlenül a Balaton-parton helyezkedik-e el (52 település);
 - nem tóparti, de a Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez (BKÜ) ([5]) tartozik-e (112 település), illetve
 - nem része a BKÜ-nek, de a tóhoz közeli járás (Nagykanizsai, Zalaszentgróti, Keszthelyi, Fonyódi, Kaposvári, Tabi, Siófoki, Marcali, Enyingi, Székesfehérvári, Ajkai, Balatommalmádi, Sümegi, Tapolcai, Várpalotai, Veszprémi) része (278 település). Ez utóbbi térkategóriát további négy részre osztottuk a Balatonhoz viszonyított helyzetük alapján (Észak, Kelet, Dél, Nyugat).

Az adatbázisban szereplő változók többsége bináris (0, 1) volt, de több esetben logaritmikus transzformációra volt szükség (lásd az 1. táblázat).

1. táblázat

A változók statisztikai leírása
Statistical description of the variables

Változó	Elem	Átlag	Std. Dev.	Min	Max
A 60+ éves regisztrált németek száma	3 176	2,557129	7,829815	0	93
Városi jelleg (agglomeráció része)	3 176	0,1290526	0,3353109	0	1
Társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű település	3 176	0,3314448	0,4708066	0	1
Munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű település	3 176	0,2640856	0,4409145	0	1
Háziorvos	3 176	0,5596475	0,4965076	0	1
Gyógyszertár	3 176	0,2681775	0,4430803	0	1
Idősek nappali ellátása	3 176	0,267548	0,4427502	0	1
Önkormányzati hivatal	3 176	0,3981744	0,4895988	0	1
Cukrászda léte	3 176	0,3018571	0,4591359	0	1
Vezetékes gáz	3 176	0,9128108	0,2821565	0	1
Szennyvízcsatorna-rendszer	3 176	0,5813661	0,4934128	0	1
Népesség (log)	3 176	2,967525	0,5938273	1,079181	6,229071
A vagyon elleni bűncselekmények viszonylagos gyakorisága (log)	3 176	1,065818	0,405228	−0,155943	2,574952
Lakásárindex (log)	3 176	1,537756	0,2283011	0,7604821	2,34458
Távolság az ukrán határtól, kilométer (log)	3 176	2,447518	0,3433291	0,5121505	2,74455
A 60+ éves népesség aránya (log)	3 176	1,211996	0,1278726	0,3034053	1,78612
Szálláshelyek száma/ezer lakos (log)	3 176	0,4782429	0,9444718	−1,478639	4,724308
Balaton-parti település	3 176	0,0163676	0,1269047	0	1
BKÜ (nem tóparti)	3 176	0,0352534	0,1844486	0	1
Balaton nyugati szomszédos területe	3 176	0,0226629	0,1488498	0	1
Balaton déli szomszédos területe	3 176	0,037142	0,1891393	0	1
Balaton keleti szomszédos területe	3 176	0,0107019	0,1029112	0	1
Balaton északi szomszédos területe	3 176	0,0166824	0,1280987	0	1

A változók összeállítását követően arra keressük a választ, hogy a helyi vonzerők és taszítóerők, illetve területi hatások ismeretében mennyiben tudjuk helyesen megbecsülni az adott településen regisztrált 60+ éves Németországban születettek számát.

A becslőmodell specifikációja során figyelembe kell venni, hogy a függő változónk (60+ éves, Németországban született, magyarországi településeken regisztráltak) csak nulla vagy pozitív egész értéket vehet fel, és a szórása nagyobb, mint az átlag (lásd az

1. táblázatot), nem normális eloszlású, jobbra ferde (átlagnál kisebb a medián) és erősen csúcsos. (Esetünkben a kurtózis 51,365, ferdeség 6,294, szemben a normális eloszlásra jellemző 3 és 0 értékkel.) Emiatt a szokásos lineáris regressziós technikákat nem alkalmazhattuk.

A szakirodalom abban a tekintetben meglehetősen egyöntetű, hogy az IRM-t nem determinisztikus, hanem sztochasztikus folyamatnak tételezi fel, ahol a regisztráltak tényleges számát személyes, kontextuális és szituációs (vonzó és taszító) tényezők befolyásolják, de a véletlennek is szerepe lehet (Willekens 2007). A vándorlási folyamatok tanulmányozására hosszú ideig Poisson-féle regressziós modelleket használtak (Raymer–Willekens 2007, Abel 2010, Wiśniowski et al. 2013). Esetünkben azonban ez nem feltétlenül alkalmazható, hiszen a vizsgált települések jelentős részében nincsenek 60+ éves külföldiek, így a Poisson-eloszlásnál nagyobb mértékű a szórás. Erre tekintettel több modellspecifikációs lehetőséget (Poisson, negatív binomiális, zéróinflált Poisson és zéróinflált negatív binomiális) is kipróbáltunk, illetve megvizsgáltuk, hogy a területi hatást feltételező modellváltozatok (amelyek további 6 változót tartalmaztak) miként illeszkednek az adatokra. A vizsgált modellspecifikációk közül a legjobb illeszkedést, mind az Akaike, mind pedig a BIC információs kritérium alapján a területi hatásokat is figyelembe vevő negatív binomiális modell biztosította (2. táblázat), így a továbbiakban ezt a becslőmodellt alkalmazzuk.

2. táblázat

Akaike és BIC információs kritérium a vizsgált modellekre vonatkozóan

Akaike and BIC information criterion for the examined models

Modell	ll(null)	ll(modell)	df	AIC	BIC
Poisson	–15 682,53	–7 597,724	17	15 229,45	15 332,5
Poisson (területi)	–15 682,53	–6 709,722	23	13 465,44	13 604,87
Zéróinflált Poisson	–11 196,25	–7 467,601	18	14 971,2	15 080,32
Zéróinflált Poisson (területi)	–11 196,25	–6 311,839	24	12 671,68	12 817,17
Negatív binomiális	–5 633,996	–4 803,711	18	9 643,422	9 752,54
Negatív binomiális (területi)	–5 633,996	–4 655,783	24	9 359,566	9 505,057
Zéróinflált negatív binomiális	–5 493,278	–5 058,214	19	10 154,43	10 269,61
Zéróinflált negatív binomiális (területi)	–5 493,278	–4 792,637	25	9 635,273	9 786,826

A nemzetközi vándorlási szakirodalomban, ha nem is gyakran, de előfordul a negatív binomiális regresszió alkalmazása (Devillanova–Garcia-Fontes 2005, Abel 2010, Ravlik 2014), amennyiben a Poisson-eloszláshoz képest nagyobb szórás jellemzi az adatokat. Hazai vándorlástudományokban – szakirodalmi ismereteink szerint – eddig még nem használták ezt a módszert, de egyéb társadalomtudományi vizsgálatok során, így például roma ismerősök (Vit 2018), olimpiai érmek számának (Duráczky–Bozsonyi 2020), vagy éppen parlamenti interpellációk (Sebők et al. 2015) számának becslésére már alkalmazták ezt a módszert.

Eredmények

A Magyarországra érkező időskorú külföldiek területi megoszlása

A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy az adatok tükrében milyenek a Magyarországra érkező 60+ évesek térpreferenciái, illetve a külföldi állampolgárok legnagyobb csoportjának, a Németországból érkezők lakóhelyválasztását milyen települési szintű tényezők befolyásolják. A 2022-es népszámlálás adatai alapján az ezredfordulót követő két évtizedben dinamikusan emelkedett a Magyarországon összeírt külföldi állampolgárok száma. A 2001-ben mért 93 ezer főről, közel 218 ezerre nőtt a hazánkban életvitelszerűen tartózkodó külföldi állampolgárok száma. Az idősebb (60+ éves) külföldi állampolgárok esetében a növekedés még ennél is nagyobb mértékű volt, a vizsgált bő két évtizedben számuk csaknem megnégyszereződött. Ahogyan a 3. táblázatban is mutatja, az ezredforduló óta a Magyarországon összeírt külföldi állampolgárok csoportján belül tendenciaszerűen emelkedik a 60+ évesek részaránya, amíg 2022-ben 17,3, addig 20 évvel korábban pedig csupán 10,3% volt.

3. táblázat

**A Magyarországon tartózkodó 60+ éves külföldi állampolgárok aránya
a külföldiek, illetve a magyar 60+ éves népesség körében,
a település jogállása szerinti bontásban**

Foreign citizens over the age of 60 as a proportion of foreigners, and
as a proportion of the Hungarian population aged 60 and older,
broken down according to the legal status of the settlement

Megnevezés	(%)					
	A külföldi állampolgárok aránya a 60+ éves népességben belül			A 60+ évesek aránya a külföldi állampolgárok körében		
	2001	2011	2022	2001	2011	2022
Magyarország	0,46	0,96	1,48	10,34	15,70	17,33
Városok	0,51	0,89	1,22	9,55	13,31	12,74
Főváros	0,63	1,59	2,25	7,39	12,33	10,00
Megyei jogú város	0,46	0,56	0,77	9,73	10,79	11,10
Többi város	0,45	0,68	0,98	12,82	17,52	21,51
Községek	0,37	1,14	2,14	13,85	23,86	35,64

Forrás: a [2] adatai alapján saját számítás.

A hazánkban élő idős külföldi állampolgárok számának megnégyszereződése azzal a következménnyel is jár, hogy az idős népességben belül immár a másfél százalékot közelíti a külföldiek részaránya. Miként a 3. táblázatban is mutatja, a folyamat a települések jogállása szerint eltérően megy végbe, a külföldi állampolgárságú idősök fővárosban mért magasabb aránya (2,3%) aligha meglepő, a községi jogállású települések országos átlag feletti értéke azonban figyelemre méltó.

A 2022-es népszámlálási adatokkal jellemezhetjük a kibocsátó országok összetételét is (1. ábra). A hazánkban élő külföldi állampolgárok döntő többsége (67%) az Európai Unió (EU) országaiból érkezik. Országok szerint vizsgálva, kiemelkedő Németország részaránya, hiszen 2022-ben a 60+ éves külföldiek több mint 30%-a német állampolgárságú volt (11 420 fő). A többi küldő ország ettől jelentősen elmarad: Románia és Ukrajna aránya 8% körüli (a születési ország szerinti megoszlás nyilvánvalóan nagyságrendileg más eredményt mutatna). Érdekes megjegyezni, hogy a Magyarországon számba vett idős külföldiek körében magas a kínai (5,2%), illetve vietnámi (1,5%) állampolgárok aránya. Ugyan létszámukban elmaradnak a német állampolgároktól, de jelentős a hazánkban életvitelszerűen tartózkodó holland (4,2%), svájci (2,9%) és belga (2,0%) idősök aránya is, főként, ha figyelembe vesszük a kibocsátó országok népességszámát is.

1. ábra

**A Magyarországon tartózkodó 60+ éves külföldiek főbb csoportjai,
állampolgárságuk szerint, 2022**

The main groups of foreigners aged 60 and over, according to their citizenship,
according to the data of the 2022 census

Németország	Egyéb	Románia	Egyéb	Ukrajna
		Hollandia	Kína	Egyesült Királyság
		Belgium	Oroszország	Szerbia
			Svájc	Vietnám

■ Európai Unió ■ Nem Európai Unió

Forrás: a [2] adatai alapján saját szerkesztés.

A népszámlálási adatok azt is lehetővé teszik, hogy megyei szinten megvizsgáljuk az idős külföldi állampolgárok megoszlását. Lokációs kvóciens számításával kirajzolódik, hogy az idős külföldi állampolgárok nem véletlenszerűen helyezkednek el Magyarországon (4. táblázat). Megfigyelhető természetesen egyfajta szomszédsági hatás – az Ukrajnából, a Romániából, a Szerbiából érkezők jellemzően a határ menti térségben (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Békés, Csongrád-Csanád, Bács-Kiskun vármegye) koncentrálódnak, míg a távolabbról érkezők (orosz, kínai, vietnámi állampolgárok) pedig inkább a fővárosban. Az EU legnagyobb kibocsátó országaiból érkező idősök azonban ettől eltérő térpreferenciákat mutatnak. A német állampolgárok Somogy és Zala vármegyéjét részesítik előnyben, Hollandia és Belgium állampolgárai pedig hasonló mintázatot követve nagyobb valószínűséggel Baranya, Jász-Nagykun-Szolnok, illetve Tolna vármegyében telepedtek le. A Svájcban érkező idősöket pedig

Bács-Kiskun, Tolna, illetve Zala vármegyékben írták össze a 2022-es népszámlálás idején.

4. táblázat

**A Magyarországon tartózkodó 60+ éves külföldi állampolgárok eltérő
térpreferenciája – területi koncentráció vármegyei szinten
(lokációs kvóciens értéke 2 feletti), 2022**

Different spatial preferences of 60-year-old foreign citizens –
territorial concentration at county level (location quotient value above 2), 2022

Állampolgárság	Magyarországi lakóhely (vármegye)
Német	Somogy, Zala
Román	Békés, Csongrád-Csanád, Hajdú-Bihar, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg
Ukrán	Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg
Kínai	Budapest
Holland	Baranya, Jász-Nagykun-Szolnok, Tolna
Orosz	Budapest
Svájci	Bács-Kiskun, Tolna, Zala
Belga	Baranya, Jász-Nagykun-Szolnok, Tolna
Szerb	Bács-Kiskun, Békés, Csongrád-Csanád
Vietnámi	Budapest

Forrás: a [2] adatai alapján saját számítás.

Az eredmények azt mutatják, hogy a hazánkban élő idős külföldiek korántsem véletlenszerűen választják meg magyarországi lakóhelyüket.

Fontos megjegyeznünk, hogy életkor alapján eltér egymástól az egyes nyugati országokban születettek térválasztása, az aktív korúakat nagyobb arányban regisztrálták urbanizált (nagyvárosokban és azok agglomerációjában) településeken, míg az idősebbek körében magasabb volt a rurális térségekben élők aránya. A rurális térségeket jellemzően a német, a holland, a belga, a svájci idősök részesítik előnyben, ezzel szemben az etnikai vándorlás esetében – azaz amennyiben a születési ország Románia, Szlovákia, Szerbia, illetve Ukrajna – sokkal magasabb a városokban regisztráltak aránya (5. táblázat). Magyarországon, ahol a teljes urbanizációs arány 70%, mind a bevándorló népesség általában, mind a szomszédos országokból érkező idősebb vándorok – összhangban a globális trendekkel – a nagyobb népességkoncentrációval és kedvezőbb megélhetési lehetőségekkel rendelkező városi területeket részesítik előnyben.

5. táblázat

**A Magyarországon tartózkodó 60+ éves külföldi születésűek aránya,
nemek szerinti megoszlása és urbanizáltsági aránya 2021-ben**
The proportion, gender distribution and urbanization rate of
foreign-born persons aged 60 and over residing in Hungary in 2021

Születési ország	A 60+ évesek teljes bevándorló népességhez viszonyított aránya, %	Száz férfira jutó nők száma	Városi népesség aránya az idős külföldiek között, %
Románia	24,1	138	74,4
Ukrajna	18,8	169	70,8
Szerbia	22,0	112	75,6
Szlovákia	39,0	191	68,8
Németország	20,9	110	47,6
Teljes IRM	19,9	134	72,0

Forrás: a [3] adatai alapján saját számítás.

Egy másik fontos különbség a nemek arányában mutatkozik. A szomszédos országokból érkező magyar nemzetiségű bevándorlók között a nők jelentősen felülreprezentáltak a 60+ éves korosztályban, összhangban ezen országok demográfiai jellemzőivel, azaz a férfiak korábbi halálozásával. A Németországból, illetve a Hollandiából, a Belgiumból és a Svájcban érkezőket inkább a nemek kiegyensúlyozott aránya, sőt esetenként férfitöbbség jellemzi. Ezen jelenségek hátteréről azonban a rendelkezésre álló népszámlálási adatokból közvetlenül nem következtethetünk.

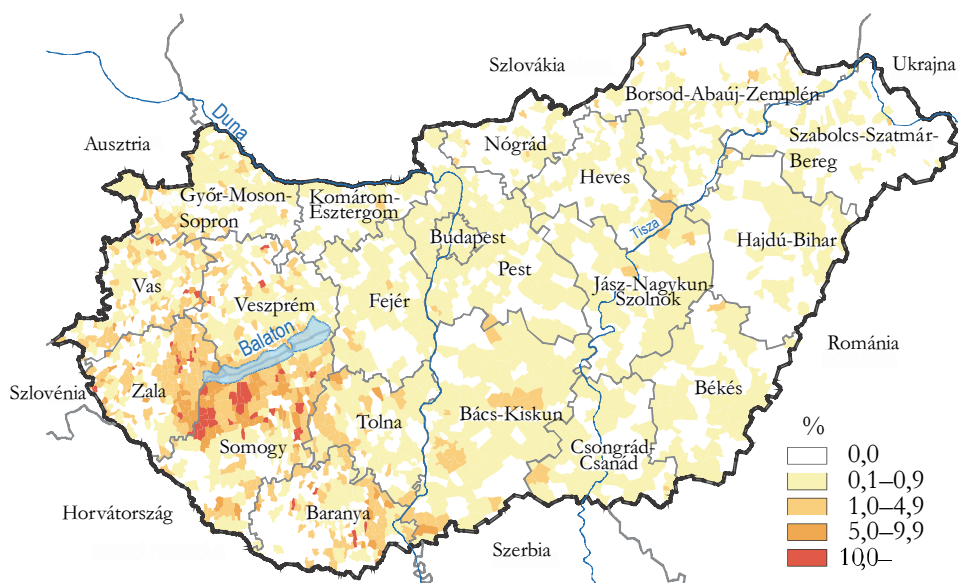
A németországi születésű időskorú külföldiek területi megoszlása

A továbbiakban tehát a 2021. január 1-jén Magyarországon tartózkodó, Németországban született, 60+ évesek települési szintű adatait vizsgáljuk. A németek jelentős mértékű koncentrációja figyelhető meg Somogy és Zala vármegyében, valamint Budapesten ([2], [3]). Mindez különösen jellemző Somogy vármegye északi, illetve Zala vármegye keleti részén, ahol a német lakosság egyes – döntően kis népességszámú – településeken a helyi idős lakosság jelentős hányadát teszi ki (2. ábra).

2. ábra

**A Németországban született Magyarországon tartózkodó 60+ évesek aránya
a teljes 60+ éves népességen belül, 2021**

The proportion of 60-year-olds residing in Hungary born in Germany
within the total 60-year-old population, 2021

Forrás: a [3] adatai alapján saját számítás és szerkesztés.

A hazánkban tartózkodó Németországban született idősek (8125 fő) csaknem negyede (24%) a BKÜ-ben lévő települést jelölt meg tartózkodási helyként (6. táblázat). E csoport tagjainak fele közvetlenül a Balaton-parti településen élt. További 13,5%-uk a Balatontól távolabb (döntően a Nyugati és Déli zónában), de a BKÜ-vel szomszédos járásokban regisztráltak. Azaz a Magyarországon regisztráltak közel egyharmada a Balaton tágabb térségében elhelyezkedő településeken tartózkodott 2021-ben, a hivatalos adatok szerint.

Az, hogy egy népszerű idegenforgalmi helyen magas a külföldiek aránya aligha meglepő, az pedig már sokkal inkább, hogy a Németországban született idősek egyhatoda társadalmi-gazdasági és/vagy munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű településen tartózkodik (1297–1314 fő, 16%). A helyben elérhető szolgáltatások, infrastrukturális elemek vizsgálata azt mutatja, hogy a vezetékesgáz-ellátás elérhetősége feltételezhetően fontos számukra – csupán 171 fő (2,1%) él olyan településen, ahol ez nem biztosított. A szennyvízcsatorna léte ezzel szemben kevésbé fontos a tartózkodási hely megválasztásában, a németországi születésűek 19,3%-a (1570 fő) jelentkezett be olyan településre, ahol ez az alapvető infrastrukturális elem nem épült ki. Az idősek fokozottabban rá vannak szorulva az egészségügyi ellátórendszerre, ennek ellenére a

megfigyelt sokaság jelentős számban élt olyan településen 2021-ben, ahol a szolgáltatások helyben nem biztosítottak. Orvosi rendelő felkereséséhez a regisztráltak ötödének (19,4%), gyógyszerár eléréséhez pedig még nagyobb arányuknak (41,7%) kellett más településre utaznia. Ez addig nem jelent gondot, amíg az idősök egyéni mobilitása nem korlátozott, ám ahogy ez beszűkül, ellehetetlenülnek az utazási lehetőségek, és felértékelődhetne az idősök nappali ellátása, ám azt találtuk, hogy az érintettek 43,9%-a olyan településen él, ahol ez a szociális szolgáltatás egyáltalán nem biztosított.

6. táblázat

**A Németországban született és 2021-ben Magyarországon tartózkodó,
60+ éves népesség megoszlása a tartózkodási helyként szolgáló
település jellemzői alapján (2021, n=8125)**

Distribution of the population over 60 years of age born in Germany and residing in Hungary in 2021 based on the characteristics of the settlement serving as the place of residence (2021, n=8125)

Település elhelyezkedése	Fő	Települési jellemzők	Fő
Közvetlen Balaton-parti település	1 009	Társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű	1 314
BKÜ, nem part menti település	943	Munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetű	1 297
BKÜ, szomszédos járások összesen	1 102	Helyben nincs	1 583
Ebből:		házi orvos	
Észak	93	gyógyszertár	3 392
Kelet	109	idősök nappali ellátása	3 564
Dél	603	szennyvízcsatorna	1 570
Nyugat	297	vezetékvezeték-ellátás	171
Agglomerációs zónához tartozik	3 411	önkormányzati hivatal	2 316

Forrás: a [3] adatai alapján saját számítás.

A hivatali ügyek mind nagyobb része bonyolítható digitálisan, ennek ellenére mind a mai napig nagyon fontos az ügyek személyes elintézésének lehetősége, s a tekintetben is az utazási kényszer meglétére kell rámutatni, egyrészt számos eljárás az utóbbi években települési szintről a járási szintre (járási hivatal, okmányiroda, kormányablak) helyeződött át, másrészt pedig a települési önkormányzatok szintjén maradt hivatalos ügyeket is mind kevesebb önkormányzati hivatalban lehet elintézni. Ezt jelzi, hogy a regisztráltak 28,5%-a olyan településen tartózkodott 2021-ben, ahol nem volt helyben önkormányzati hivatal, azaz szükségszerűen településen kívülre kellett utazniuk, ha személyesen akartak ügyeket intézni.

A németországi születésű időskorú külföldiek lakóhelyválasztását befolyásoló tényezők

A 2021-es adatokon tesztelt negatív binomiális modell eredményei alátámasztják a leíró statisztikai elemzésből nyert információkat (7. táblázat). Az eredménytáblázatban a szokásos koefficiensek helyett incidenciahányadosokat (IRR) jelenítünk meg, amelyek azt mutatják, hogy az adott tényező egy egységnyi változása milyen arányú változással jár a becsült gyakorisági adatra (Hilbe 2014). Az IRR egynél kisebb értéke negatív, egy feletti értéke pozitív hatást jelez.³

Az eredmények alapján a Németországban született, 60+ évesek hazai térválasztását jelentősen befolyásolta a település országon belüli elhelyezkedése, amely egyértelműen egy nyugat–keleti lejtőt jelez. Azaz minél távolabb helyezkedik el a település az ukrán határtól, akkor várhatóan annál nagyobb lesz az ott tartózkodó német idősök száma (IRR: 18,69). A település lélekszámának emelkedésével várhatóan nő az ott regisztráltak száma, azaz a nagyobb településeken a vizsgált csoport nagyobb létszámára következtethetünk. Az idősök népességen belüli magasabb részaránya szintén pozitív hatást mutat (IRR: 44,75), ami azt jelzi, hogy az idős németek inkább kerülnek a fiatalos korszerkezetű – főként a szuburbán, illetve a roma kisebbség által nagyobb arányban lakott – településeket.

A területi hatást már a leíró statisztikai elemzés is kimutatta, és a regressziós becslés is megerősítette ezt az eredményt: egyértelműen megmutatkozik a Balaton térségének vonzereje: a BKÜ nem part menti települései esetében az IRR értéke 4,52, amelytől alig marad el a tótól távolabb fekvő, már nem a BKÜ-höz tartozó, déli zóna (IRR: 4,27) hatása. Ettől némileg kisebb a közvetlenül a Balaton partján fekvő települések (IRR: 3,13), illetve a BKÜ-höz nyugati irányból kapcsolódó térség (IRR: 2,32) vonzereje.

Az idős németek várható száma akkor nagyobb, ha a településen magasabbak a lakásárak (IRR: 2,56), illetve, ha a települést élénk turizmus jellemzi – azaz magasabb a kereskedelmi szálláshelyek lakónépességhez viszonyított aránya (IRR: 1,16).

³ Például a 7. táblázatban a vezetékesgáz-ellátáshoz tartozó IRR érték 1,342, ami azt jelzi, hogy egy olyan településen, ahol biztosított a gázellátás, várhatóan 34,2%-kal magasabb lesz a 60+ éves németországi születésű regisztráltak száma, mint egy olyan településen, amely minden más szempontból (elhelyezkedés, lélekszám stb.) teljesen azonos jellemzőkkel bír, csak éppen a vezetékesgáz-ellátás nem épült ki.

7. táblázat

**A Magyarországon tartózkodó 60+ éves
németországi születésűek becsült településválasztása, 2021**
Estimates regarding the choice of settlement of
German-born people aged 60 or older living in Hungary, 2021

	IRR	Robuszt. Szttd, hiba	z	P> z	[95% Konf. intervallum]	
Távolság Ukr. (log)***	18,687	3,645	15,010	0,000	12,750	27,389
Népesség (log)***	4,225	0,431	14,110	0,000	3,458	5,161
BKÜ, nem part ***	4,520	0,581	11,740	0,000	3,513	5,814
60+ évesek aránya***	44,750	14,744	11,540	0,000	23,460	85,359
Balaton, Déj***	4,269	0,607	10,200	0,000	3,230	5,642
Közvetlen Balaton-part***	3,126	0,586	6,090	0,000	2,166	4,513
Balaton, Nyugat***	2,323	0,330	5,930	0,000	1,758	3,068
Lakásárindex***	2,562	0,469	5,130	0,000	1,789	3,668
Kereskedelmi szálláshelyek (log)***	1,159	0,036	4,710	0,000	1,090	1,232
Hátrányos társadalmi- gazdasági helyzet***	1,400	0,143	3,290	0,001	1,146	1,711
Vagyon elleni bűncselekmények (log)**	1,328	0,120	3,150	0,002	1,113	1,584
Idősek nappali ellátása**	1,215	0,107	2,210	0,027	1,022	1,444
Vezetékes gáz**	1,342	0,195	2,030	0,043	1,010	1,785
Magas munkanélküliség*	1,206	0,115	1,960	0,051	1,000	1,454
Gyógyszertár	1,130	0,099	1,390	0,163	0,952	1,343
Balaton, Kelet	1,271	0,272	1,120	0,263	0,836	1,932
Háziorvos	1,008	0,095	0,080	0,934	0,837	1,213
Szennyvízcsatorna	1,001	0,077	0,010	0,991	0,862	1,163
Balaton, Észak	0,955	0,192	-0,230	0,821	0,644	1,417
Önkormányzati hivatal	0,966	0,090	-0,380	0,706	0,805	1,158
Cukrászda	0,919	0,079	-0,980	0,329	0,776	1,089
Urbánus jelleg (agglomeráció része)	0,901	0,082	-1,150	0,252	0,753	1,077
Konstans	0,000	0,000	-24,830	0,000	0,000	0,000
/lnalpha	0,167	0,061			0,047	0,287
alpha	1,182	0,072			1,048	1,332

* p < 0,1. ** p < 0,05. *** p < 0,01.

Szintén pozitív hatása van a következő három, inkább taszítóerőként azonosítható tényezőnek: ez pedig a vagyon elleni bűncselekmények viszonylag nagyobb száma (IRR: 1,33), a település hátrányos társadalmi-gazdasági besorolása (IRR: 1,4), illetve a munkaerőpiaci szempontból hátrányos besorolása (IRR: 1,21). A vagyon elleni bűncselekmények Magyarország esetében népességarányosan jellemzően a nagyvárosokban [1], illetve idegenforgalmi célterületek esetében (Polák 2016) gyakoribbak, ám a jelek szerint ez nem akkora taszítóerő, ami érdemben mérsékelné adott település vonzerejét. A társadalmi-gazdasági, illetve munkaerőpiaci szempontból hátrányos besorolás pozitív hatása a regisztrációk számára meglepőnek tűnhet, ám figyelembe kell

vennünk, hogy a népszerű turisztikai célterületek peremvidékén találunk kedvezőtlen helyzetű településeket, amelyeket magas munkanélküliség és kedvezőtlen szociodemográfiai folyamatok jellemeznek. A tartósan a térségben élő külföldi idősök számára azonban a munkahelyek hiánya, vagy általánosságban nézve az adott település gazdasági fejlődése úgy tűnik, hogy önmagában nem fontos szempont, hiszen jellemzően (már) nem aktív szereplői a munkaerőpiacnak.

Az előzőekhez hasonlóan pozitív és szignifikáns hatást gyakorol a Németországban született idősök számára, ha a településen kiépült a vezetékesgáz-ellátás (IRR: 1,34, azaz 34,2% többlet), illetve, ha biztosított az idősök nappali ellátása (IRR: 1,22). Mindkét tényező fontos lehet az idősök számára, ám azt is figyelembe kell vennünk, hogy mindkettőre erős hatást gyakorol a település állandó lakóinak száma: [4] alapján háromezer lakos fölött kötelező biztosítani az idősök nappali ellátását, míg a vezetékesgáz-ellátás infrastruktúrájának kiépítése nem kötött létszámküszöbhez, de piaci logika alapján az aprófalvak jelentős részében mind a mai napig nem biztosított a csatlakozási lehetőség.

A becslőmodellbe beépített változók esetén a többi tényező hatása nem bizonyult szignifikánsnak (5%-os szignifikanciaszint mellett). Különösen feltűnő, hogy az idősök számára fontosnak tartott egészségügyi szolgáltatások (házi orvos, illetve gyógyszerár) helyben történő elérhetősége nem számít érdemi befolyásoló tényezőnek. A település agglomerációs jellege (IRR: 0,90), cukrászda működése (IRR: 0,92), illetve önkormányzati hivatal (IRR: 0,97) helyi elérhetősége pedig egyenesen taszítóerőként jelentkezett (bár a hatás nem szignifikáns!). Fontos eredmény, hogy a BKÜ-höz keletről (IRR: 1,27), illetve északról (IRR: 0,96) csatlakozó térségek esetében nem bizonyultak szignifikánsnak a területi hatások, mutatva ezzel, hogy a Balaton hatása korántsem tekinthető általánosnak, a Németországban született idősök általában nem a Balaton közelségét keresik.

Következtetések, felvetések

Európában évtizedes hagyományai vannak a fejlett északi államokból (Svédország, Németország) Dél-Európa országaiba történő vándorlásnak. Az ezredfordulót követően azonban két fontos változást figyelhattunk meg: egyrészt az idősök nemzetközi vándorlásába mind szélesebb társadalmi kör tagjai kapcsolódtak be, másrészt pedig mind újabb és újabb vándorlási célterületek formálódtak. A legfrissebb adatok – a 2022-es népszámlálás, illetve a Magyarországon tartózkodó külföldiek 2021. évi adatai – alapján kijelenthető, hogy Magyarország is bekapcsolódott az idősök nemzetközi vándorlásába, azaz egyértelműen célországgá vált.

Ez a folyamat illeszkedik Kelet-Közép-Európa több kutató által is leírt (Bender et al. 2018, Bender–Schweppe 2019) nemzetközi vándorlási célponttá válásához, ugyanakkor több sajátossága is van. Magyarországra hagyományosan az etnikai vándorlás

jellemző, azaz a rendszerváltást követő évtizedekben a szomszédos országok magyarlakta területeiről érkeznek, érkeztek a bevándorlók, köztük a 60+ évesek is. Az utóbbi két évtized népszámlálási adatai alapján azonban ez a helyzet változóban van: az országban huzamosabb időt töltő (letelepedő?) idősök körében tendenciaszerűen emelkedik a nem magyar etnikumú bevándorlók száma, aránya, különösen a Németországból, a Belgiumból, a Hollandiából, illetve a Svájcban érkezők miatt. A legnépesebb csoportot alkotók, a Németországban születettek esetében erőteljes a területi koncentráció Somogy és Zala vármegyében. Tekintve, hogy a népszámlálás vonatkozó adatai települési szinten nem vizsgálhatók, ezért más, regiszteralapú adatforrást is használtunk. Többváltozós statisztikai módszerek – negatív binomiális regressziós modell – alkalmazásával megállapítottuk, hogy települési szinten is megragadható a 60+ éves, Németországban születettek lakóhelyválasztási preferenciája. Az eredmények közül kiemelendő, hogy az IRM-szakirodalomban az életmód-motivációhoz köthető vonzó természeti és épített környezet szerepe megmutatkozik, de korántsem kizárólagosan. Azaz valóban megfigyelhető a Németországban született időskorúak megjelenése hazánk népszerű turisztikai célterületein (Balaton-parti települések, BKÜ nem part menti települései, illetve azon településeken, ahol viszonylag jelentős a kereskedelmi szálláshelyek kínálata). Ez kétségtelenül illeszkedik az idősök nemzetközi vándorlásával foglalkozó kutatásokban életmódvándorlásként azonosított folyamat jellemzőihez, térbeli megjelenési formáihoz.

Ugyanakkor a regressziós becslőmodell eredményei arra is rámutattak, hogy a klasszikus életmódvonzerőkön túlmenően, a hazánkban tartózkodó külföldi idősök egy részét olyan tényezők vonzzák, amelyeket aligha lehet az életmódvándorlással összekapcsolni. Megállapítható, hogy a Németországban született idősök egy része olyan településeken élt 2021-ben, ahol az alapvető egészségügyi és szociális szolgáltatások sem biztosítottak, fontos infrastrukturális elemek is hiányoznak, és a település társadalmi-gazdasági-munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetűnek tekinthető. Mindezen tényezők, összekapcsolódva azzal a körülménnyel, hogy az általuk előnyben részesített települések jellemzően előregedő korszerkezetűek, arra utalnak, hogy a huzamosabb ideig hazánkban tartózkodó német idősök egy része alapvetően a mérsékelt ingatlanárak csábításának engedett, és különösebben nem vizsgálta, vagy nem tartotta fontosnak a helyben elérhető – egészségügyi, szociális, vagy éppen közigazgatási – szolgáltatásokat. Ez a statisztikai adatok alapján csupán hipotézisként fogalmazható meg – igazolásához inkább antropológiai, szociológiai terepmunka, továbbá kvalitatív kutatási módszerek alkalmazása szükséges.

A regiszteralapú adatokból és a regressziós becslőmodell eredményeiből az viszont egyértelműen megmutatkozik, hogy területileg nem „vak” a folyamat, ugyanis Zala és Somogy vármegyének a Balatonhoz közeli részein nagyobb számban regisztráltak Németországban született idősöket. Ezzel kapcsolatban két, egymást nem is feltétlenül kizáró hipotézis fogalmazható meg. Az egyik szerint a folyamat háttérében egyszerű

földrajzi szétterülés húzódik meg, a hagyományos turisztikai célterület, azaz a közvetlen Balaton-parti települések oly mértékben telítetté, drágává váltak, hogy a későbbiekben érkező idős külföldiek a szomszédos területeken kerestek maguknak tartózkodási helyet, mint az történt Spanyolországban (Gustafson 2001), vagy éppen Olaszországban is (King et al. 2019).

A másik felvetés ehhez kapcsolódóan az lehet, hogy nem is feltétlenül az eredeti célterület, a Balaton-part drágult meg, illetve vált telítetté, hanem a kereslet alakult át azáltal, hogy az idősök nemzetközi vándorlásába mind újabb társadalmi csoportok kapcsolódnak be (King et al. 2021). Az utóbbi időben Magyarországra érkezők egy részének csupán a Balatontól távolabbi, hátrányos helyzetű, elöregedő társadalmú települések nyomott árú ingatlanpiaca képes vonzó lehetőségeket nyújtani. Nem lenne példa nélküli a folyamat, hiszen Iorio (2020) az olasz idősök Bulgáriába történő költözéséről megállapította, hogy a folyamat háttérében súlyos pénzügyi kényszerek húzódnak meg, hiszen adott esetben alacsony megélhetési költségű, félperiferikus országba költözéssel tudják csak az érintettek javítani/szinten tartani életszínvonalukat. Ez pedig összhangban van mind a haszon maximalizálását feltételező klasszikus, neoklasszikus elméletekkel (Massey et al. 1993), mind pedig földrajzi arbitrázs elméletével (Hayes–Pérez-Ganán 2016), de a terepen szerzett tapasztalatok is inkább ezt támasztják alá (Máté–Pirisi 2019).

E globális folyamat hazai társadalmi és gazdasági hatásai térben differenciáltan jelentkeznek, fontos új kutatási feladatot jelent e folyamat mozgatórugóinak és térbeli következményeinek a feltárása, a folyamatban részt vevők szándékainak és kényszereinek megértése. Minden jel szerint ugyanis a Magyarországon élő, nem magyar etnikumú idősök számának további emelkedésére számíthatunk. A magyarul nem beszélő, családi-rokoni támogatásra nem támaszkodó idősök számának növekedése az egészségügyi, szociális és idősgondozást végző ellátórendszer számára kihívást és talán lehetőséget is jelenthet.

Köszönetnyilvánítás

A K138838 és K139127 számú projekt (Időskorúak migrációja és lehetséges fejlesztési hatásai a vidéki Magyarországon) a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, az OTKA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

IRODALOM

- ABEL, G. J. (2010): Estimation of international migration flow tables in Europe *Journal of the Royal Statistical Society Series A: Statistics in Society* 173 (4): 797–825.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-985X.2009.00636.x>
- BÁLINT, L.–CSÁNYI, Z.–FARKAS, M.–HLUCHÁNY, H.–KINCSES, Á. (2017): International migration and official migration statistics in Hungary *Regional Statistics* 7 (2): 101–123.
<https://doi.org/10.15196/RS070203>

- BALOGI, A. (2010): Jóléti migráció. Külföldiek Magyarországra telepedése. In: HÁRS, Á.–TÓTH, J. (szerk.): *Változó migráció – változó környezet* pp. 245–262., MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.
- BENDER, D.–HOLLSTEIN, T.–SCHWEPPE, C. (2018): International retirement migration revisited: From amenity seeking to precarity migration? *Transnational Social Review* 8 (1): 98–102. <https://doi.org/10.1080/21931674.2018.1429080>
- BENDER, D.–SCHWEPPE, C. (2019): Care facilities for Germans in Thailand and Poland: Making old age care abroad legitimate *International Journal of Ageing and Later Life* 13 (2): 115–143. <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.18421>
- BENSON, M.–O'REILLY, K. (2009): Migration and the search for a better way of life: A critical exploration of lifestyle migration *The Sociological Review* 57 (4): 608–625. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2009.01864.x>
- BENSON, M.–O'REILLY, K. (2016): From lifestyle migration to lifestyle in migration: Categories, concepts and ways of thinking *Migration Studies* 4 (1): 20–37. <https://doi.org/10.1093/migration/mnv015>
- BENSON, M.–OSBALDISTON, N. (2016): Toward a critical sociology of lifestyle migration: Reconceptualizing migration and the search for a better way of life *The Sociological Review* 64 (3): 407–423 <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12370>
- BOTTERILL, K. (2017): Discordant lifestyle mobilities in East Asia: Privilege and precarity of British retirement in Thailand: Discordant lifestyle mobilities in East Asia *Population, Space and Place* 23 (5): e2011. <https://doi.org/10.1002/psp.2011>
- CSÁNYI, Z.–LIGETI, A. S.–NOVÁK, J.–URBÁN, F.–ZÖLDI, L. (2021): A nemzetközi vándorlás fogalma és mérése a hazai hivatalos statisztikában *Demográfia* 64 (1): 93–116.
- DE JONG, P. A. (2022): Later-life migration in the Netherlands: Propensity to move and residential mobility *Journal of Aging and Environment* 36 (1): 16–39. <https://doi.org/10.1080/26892618.2020.1858384>
- DEVILLANOVA, C.–GARCIA-FONTES, W. (2005): Migration across Spanish provinces: Evidence from the social security records (1978–1992) *SSRN Electronic Journal* 318. <https://doi.org/10.2139/ssrn.135410>
- DURÁCZKY, B.–BOZSONYI, K. (2020): „Nem sokaság, hanem lélek...” – A nyári olimpiai játékok nemzetek közötti éremmegosztásának statisztikai modellje *Statisztikai Szemle* 98 (2): 133–148. <https://doi.org/10.20311/stat2020.2.hu0133>
- GLORIUS, B. (2018): Migration to Germany: Structures, processes, and discourses *Regional Statistics* 8 (1): 3–28. <https://doi.org/10.15196/RS080101>
- GÖDRI, I.–HORVÁTH, V. (2021): Nemzetközi vándorlás. In: MONOSTORI, J.–ŐRI, P.–SPÉDER, Z.: *Demográfiai portré 2021* pp. 227–250., KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest.
- GUSTAFSON, P. (2001): Retirement migration and transnational lifestyles *Ageing and Society* 21 (4): 371–394. <https://doi.org/10.1017/S0144686X01008327>
- HAYES, M. (2014): ‘We gained a lot over what we would have had’: The geographic arbitrage of North American lifestyle migrants to Cuenca, Ecuador *Journal of Ethnic and Migration Studies* 40 (12): 1953–1971. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2014.880335>
- HAYES, M.–PÉREZ-GAÑÁN, R. (2016): North–South migrations and the asymmetric expulsions of late capitalism: Global inequality, arbitrage, and new dynamics of

- North–South transnationalism *Migration Studies* 5 (1): 116–135.
<https://doi.org/10.1093/migration/mnw030>
- HILBE, J. M. (2014): *Modelling count data* Cambridge University Press, Cambridge.
- HUETE, R.–MANTECÓN, A.–ESTÉVEZ, J. (2013): Challenges in lifestyle migration research: Reflections and findings about the Spanish crisis *Mobilities* 8 (3): 331–348.
<https://doi.org/10.1080/17450101.2013.814236>
- ILLÉS, S. (2006): Indirect estimation on the types of international elderly migration in Hungary *Romanian Review on Political Geography* 8 (1): 55–63.
- ILLÉS, S. (2013): *Időskori nemzetközi migráció – magyar eset* Tullius Kiadó, Budapest.
- ILLÉS, S.–KINCSES, Á. (2008): Foreign retired migrants in Hungary *Statisztikai Szemle* 86 (12): 88–111.
- ILLÉS, S.–MICHALKÓ, G. (2002): A turizmus és migráció néhány összefüggése Magyarországon *Demográfia* 46 (4): 352–374.
- ILLÉS, S.–MICHALKÓ, G. (2005): Külföldiek a magyarországi ingatlanpiacon *Kisebbségkutatás* 14 (3): 345–352.
- IORIO, M. (2020): Italian retirement migration: Stories from Bulgaria *Geoforum* 111: 198–207.
<https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.02.018>
- JÁROSI, K. (2007): Rezidenciaturizmus, élmény- és jóléti vándorlás. In: KOVÁCS, É. (szerk.): *Közösségtanulmány* pp. 186–202., Néprajzi Múzeum–PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs.
- KINCSES, Á.–BÁLINT, L. (2016): Migration settlement networks in the carpathian basin, 2001–2011 *Regional Statistics* 6 (2): 95–113 <https://doi.org/10.15196/RS06205>
- KING, R.–WARNES, A. M.–WILLIAMS, A. M. (1998): International retirement migration in Europe *International Journal of Population Geography* 4 (2): 91–111.
[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1220\(199806\)4:2<91::AID-IJPG97>3.0.CO;2-S](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1220(199806)4:2<91::AID-IJPG97>3.0.CO;2-S)
- KING, R.–CELA, E.–FOKKEMA, T. (2021): New frontiers in international retirement migration, *Ageing and Society* 41 (6): 1205–1220.
<https://doi.org/10.1017/S0144686X21000179>
- KING, R.–CELA, E.–MORETTINI, G. – FOKKEMA, T. (2019): The Marche: Italy's new frontier for international retirement migration *Population, Space and Place* 25 (5).
<https://doi.org/10.1002/psp.2241>
- LADOS, G.–BRUCKER, B. (2023): Az Európai Unió belüli és harmadik országbeli migráció Magyarországon. In: Koós, B.: *Területi folyamatok Magyarországon 2021–2023* pp. 41–63., HUN-REN Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, Budapest.
- LADOS, G.–HEGEDŰS, G. (2019): Return migration and identity change: A Hungarian case study *Regional Statistics* 9 (1): 150–167. <https://doi.org/10.15196/RS090109>
- MASSEY, D. S.–ARANGO, J.–HUGO, G.–KOUAOUCCI, A.–PELLEGRINO, A.–TAYLOR, J. E. (1993): Theories of international migration: A review and appraisal *Population and Development Review* 19 (3): 431–466.
<https://doi.org/10.2307/2938462>
- MÁTÉ, É.–PIRISI, G. (2019): Rendhagyó dezurbanizáció? Külföldi beköltözők helye és szerepe a Baranyai-Hegyháton *Településföldrajzi Tanulmányok* 8 (2): 79–97.

- MICHALKÓ, G.–ILLÉS, S.–BERÉNYI, I. (2003): Adalékok a turizmus és a vándorlás kapcsolatának elméleti megközelítéséhez *Tér és Társadalom* 17 (4): 51–65.
<https://doi.org/10.17649/TET.17.4.915>
- ORMOND, M.–TOYOTA, M. (2016): Confronting economic precariousness through international retirement migration: Japan's old-age 'economic refugees' and Germany's 'exported grannies'. In: HANNAM, K.–MOSTAFANEZHAD, M.–RICKLY, J.: *Tourism and leisure mobilities: Politics, work and play* pp. 134–146., Routledge, London.
- PÉTI, M.–SZABÓ, L.–OBÁDOVICS, CS.–SZABÓ, B.–CSÉCSI, D. (2021): Analyzing ethnocentric immigration through the case of Hungary – Demographic effects of immigration from neighboring countries to Hungary *Journal of Ethnic and Cultural Studies* 8 (4): 128–153. <https://doi.org/10.29333/ejecs/857>
- POLÁK, A. (2016): Kísérlet a magyarországi turistacentrumok bűnözési rátájának korrigálására a szálláshelyek forgalma alapján *Belügyi szemle* 64 (9): 101–118.
<https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.9.6>
- RAVLIK, M. (2014): Determinants of international migration: A global analysis *SSRN Electronic Journal* <https://doi.org/10.2139/ssrn.2504441>
- RAYMER, J.–WILLEKENS, F. (2007): *International migration in Europe* John Wiley & Sons, Ltd, London. <https://doi.org/10.1002/9780470985557>
- RODICS, G. (1998): Betelepülés vagy nyaralóvásárlás? In: SÍK, E.–TÓTH, J. (szerk.): *Idegenek Magyarországon* pp. 15–27., MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest.
- SALVATI, L.–BENASSI, F. (2021): Rise (and decline) of European migrants in Greece: Exploring spatial determinants of residential mobility (1988–2017), with special focus on older ages *Journal of International Migration and Integration* 22 (2): 599–613.
<https://doi.org/10.1007/s12134-020-00758-1>
- SAVAŞ, E. B.–SPAAN, J.–HENKENS, K.–KALMIJN, M.–VAN DALEN, H. P. (2023): Migrating to a new country in late life: A review of the literature on international retirement migration *Demographic Research* 48: 233–270.
<https://doi.org/10.4054/DemRes.2023.48.9>
- SCHILLER, N. G.–BASCH, L.–BLANC-SZANTON, C. (1992): Transnationalism: A new analytic framework for understanding migration *Annals of the New York Academy of Sciences* 645 (1): 1–24. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1992.tb33484.x>
- SEBŐK, M.–KUBIK, B.–MOLNÁR, CS.–SZENDI, G. (2015): Miért kérdeznak a képviselők? Az interpellációk benyújtásának tényezői Magyarországon, 1990 és 2014 között *Politikatudományi Szemle* 24 (4): 41–67.
- SMITH, D. P.–PHILLIPS, M.–BROOKING, H.–DUEK, M.–KINTON, C. (2019): The dynamics of rural gentrification and the effects of ageing on gentrified rural places *Ager. Revista de Estudios Sobre Despoblación y Desarrollo Rural* 27: 129–157.
<https://doi.org/https://dx.doi.org/10.4422/ager.2019.13>
- TOYOTA, M. (2022): Shut-in abroad: Social incapacitation among low-income male Japanese retirees in Thailand *American Behavioral Scientist* 66 (14): 1896–1911.
<https://doi.org/10.1177/00027642221075259>
- VIT, E. (2018): Zéróinflált és hurdle-modellek egy lehetséges társadalomtudományi alkalmazása: roma ismerősök számának elemzése *Statisztikai Szemle* 96 (7): 683–708.
<https://doi.org/10.20311/stat2018.07.hu0683>

- WILLEKENS, F. (2007): Models of migration: Observations and judgements. In: RAYMER, J.–WILLEKENS, F.: *International migration in Europe* 1st Edition, pp. 115–147. (Wiley).
<https://doi.org/10.1002/9780470985557.ch6>
- WIŚNIEWSKI, A.–BIJAK, J.–CHRISTIANSEN, S.–FORSTER, J. J.–KEILMAN, N.–RAYMER, J.–SMITH, P. W. F. (2013): Utilising expert opinion to improve the measurement of international migration in Europe *Journal of Official Statistics* 29 (4): 583–607.
<https://doi.org/10.2478/jos-2013-0041>

INTERNETES FORRÁS

- [1] KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2022): *Fenntartható fejlődési célok, Regisztrált, személy elleni és vagyon elleni bűncselekmények természetes személy sértettjeinek, illetve sértetté válásainak száma.*
<https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022/2-11-sdg-11#3-abra> (letöltve: 2024. május)

ADATBÁZISOK/HONLAPOK

- [2] KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2022): népszámlálás.
<https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/> (letöltve: 2024. március)
- [3] KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2021): regiszter. (letöltve: 2023. február)

TÖRVÉNYEK/KORMÁNYRENDELET

- [4] 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
<https://njt.hu/jogszabaly/1993-3-00-00.62> (letöltve: 2023. augusztus)
- [5] 2000. évi CXII. törvény a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzatmegállapításáról.
<https://njt.hu/jogszabaly/2000-112-00-00> (letöltve: 2023. szeptember)
- [6] 2010. évi XLIV. törvény a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000044.TV>
(letöltve: 2023. június)
- [7] 105/2015 (IV. 23.) Korm. rendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről.
<https://njt.hu/jogszabaly/2015-105-20-22> (letöltve: 2023. március)